

A kis- és középvállalkozások helyzete hazánkban, 2016

Tartalom

Bevezetés és módszertani összefoglaló	3
A kis- és középvállalkozások száma és összetétele	4
A kkv-szektor szerepe a gazdasági teljesítményben.....	6
Ágazati sajátosságok	9
A kkv-szektor finanszírozása	12
Nemzetközi összehasonlítás.....	13
Adatok elérhetősége, metainformációk, megjegyzések.....	15

Elérhetőségek

Bevezetés és módszertani összefoglaló

A gazdaságstatisztikában számba vett magyarországi vállalkozások legfontosabb jellemzőik alapján – tükrözve a magyar gazdaság szerkezetének alapvető kettősségét – két, eltérő paraméterekkel jellemezhető klaszterbe sorolhatók: egyrészt a kevés számú, exportorientált nagyvállalatok és a jellemzően külföldi érdekeltségű rezidens beszállítói hálózatuk, másrészt az inkább a helyi gazdasági élet működésében kiemelt szerepű kis- és középvállalkozások (kkv-k) nagy sokaságú csoportjára.

A kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról Magyarországon a 2004. évi XXXIV. törvény rendelkezik (a továbbiakban: kkv-törvény), amely a 2003/361/EK számú uniós ajánlás¹ rendelkezéseit emelte át a magyar jogrendszerbe. Eszerint azon vállalkozások tekinthetők kkv-nak, amelyek összes foglalkoztatotti létszáma nem éri el a 250 főt, valamint éves nettó árbevételük legfeljebb 50 millió, vagy a mérlegfőösszegük legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg. Nem tekinthető továbbá kkv-nak az a vállalkozás, amelyben az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése – tőke vagy szavazati jog alapján – külön-külön vagy együttesen meghaladja a 25%-ot, illetve a vállalkozás kapcsolati viszonyain alapuló konszolidált létszám-, árbevétel- és mérlegfőösszeg-adatok átlépik a fenti értékeket.

A kkv-körbe tehát – a fogalom-meghatározás szempontjai alapján – viszonylag kis, független, önálló szervezetek tartozhatnak.

A kkv-körön belül – a kkv-törvénynek való jobb megfeleltetés érdekében – az alábbi megbontást alkalmazzuk:

Teljes kkv-kör: 250 fő alatti szervezetek, 50 millió euró árbevételig vagy 43 millió euró mérlegfőösszegig (amennyiben az önállósági kritériumoknak is megfelelnek).

Ebből:

- 1) mikrovállalkozás: 0–9 fő, 2 millió euró árbevételig és 2 millió euró mérlegfőösszegig;
- 2) kisvállalkozás:
 - a) 0–9 fő, ahol az árbevétel és/vagy mérlegfőösszeg 2 és 10 millió euró között van (de egyik mutató értéke sem haladja meg a 10 millió eurót),
 - b) 10–49 fő, 10 millió euró árbevételig és 10 millió euró mérlegfőösszegig;
- 3) középvállalkozás:
 - a) 0–49 fő és 10–50 millió euró árbevétel, vagy 10–43 millió euró mérlegfőösszeg;
 - b) 50–249 fő, 50 millió euró árbevételig vagy 43 millió euró mérlegfőösszegig.

A nemzetközi gyakorlatban a statisztikai lehatárolás kizárólag létszám-kategória szerint történik a megfelelően összehasonlítható nemzeti adatok hiánya miatt. Ugyan több kutatás zajlott, illetve zajlik jelenleg is az Európai Unióban (pl. MDL-projekt,² illetve SME Performance Review³), valamint az Eurostat (az Európai Unió statisztikai hivatala) keretein belül munkacsoport alakult, ez idáig nem történt meg az egységes módszertan kidolgozása és elfogadása, ezért más országok e terminológia alapján még nem állítanak elő adatokat.

Az Eurostat a vállalkozások adatainak nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében a 10 fő alatti szervezeteket mikrovállalkozásnak, a 10–49 főt foglalkoztatókat kisvállalkozásnak, az 50–249 fővel működőket középvállalkozásnak tekinti. Honlapunkon elérhetőek a vállalkozások éves teljesítménymutatói létszám-kategóriák szerinti bontásban is.

¹ Az ajánlás a mikro-, kis- és középvállalkozások meghatározásáról szól. Meghatározza azokat a követelményeket, amelyek alapján azonosítható, hogy egy adott vállalkozás mikro-, kis- vagy középvállalkozás (kkv). Az adott vállalkozás munkavállalóinak számán, forgalmán vagy mérlegfőösszegén alapuló különféle kategóriák határozzák meg valamely vállalkozás jogosultságát az uniós és nemzeti pénzügyi, illetve támogatási programokra. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32003H0361>

² http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_small_and_medium-sized_enterprises

³ http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review-2016_en

2016-ban készült el a Központi Statisztikai Hivatal új módszertana, amelynek keretein belül a létszám mellett pénzügyi (éves nettó árbevétel vagy mérlegfőösszeg) és önállósági kritériumok (állami vagy önkormányzati tulajdoni hányad, illetve a vállalkozás kapcsolati viszonyain alapuló konszolidált határértékek meghatározása) egyaránt a kkv-kör lehatárolási kritériumait képezik. Lényegében a kkv-törvénynek megfelelően soroljuk be a vállalkozásokat mikro-, kis- és középvállalkozás, illetve kkv-körbe nem tartozó vállalkozáskategóriába. 2014. tárgyévétől módszertani változtatások következtében a jogszabályban meghatározott kritériumok teljesítése esetén nonprofit gazdasági társaságok is bekerültek megfigyelési körünkbe.

A továbbiakban az új módszertan szerint meghatározott hazai kis- és középvállalkozások helyzetét, szervezeti jellemzőit, gazdasági szerepét, tevékenységük legfontosabb jellemzőit mutatjuk be a 2013-tól elérhető, valamint a legfrissebb adatok alapján.

A kis- és középvállalkozások száma és összetétele

A Magyarországon működő kkv-k aránya a 2016. évi előzetes adatok alapján 2013 óta alig változott: 99,1% volt. A kkv-körön belül a mikro-, kis- és középvállalkozások megoszlása mind a négy évben hasonló képet mutatott: a mikrovállalkozások aránya 94,4, a kisvállalkozásoké 4,8, a középvállalkozásoké 0,8%.

2016-ban – előzetes adatok alapján – 687 698 (nem pénzügyi főtevékenységű) kis- és középvállalkozás működött, ez az egy évvel korábbi értéket 2,8, a 2014. évet pedig 8,8%-kal haladta meg, amiben a gazdasági növekedés is szerepet játszott. A legjelentősebben a mikrovállalkozások köre bővült mind az előző, mind a 2014. évihez képest. A kkv-körbe nem tartozó vállalkozások száma nagyobb arányban (4,3%-kal) nőtt, mint a kkv-ké. Ennek indoka egyrészt a már korábban is működő vállalkozások tevékenységének bővülése (az árbevétel és a vállalati vagyon növekedése mellett létszámbővülés is) és az ebből következő kategória-váltás, másrészt a külfölditőke-befektetések eredményeként új nagyvállalatok megjelenése.

1. tábla

A működő vállalkozások számának alakulása vállalkozáskategóriák szerint*

Vállalkozáskategória	2013	2014	2015	2016 ^{a)}	2015	2016 ^{a)}
					az előző évi %-ában	
Mikrovállalkozás	575 308	596 502	631 770	649 733	105,9	102,8
Kisvállalkozás	29 197	30 372	32 157	32 742	105,9	101,8
Középvállalkozás	4 961	5 041	5 221	5 223	103,6	100,0
Összes kkv	609 466	631 915	669 148	687 698	105,9	102,8
Kkv-körbe nem tartozó vállalkozás	5 368	5 514	5 719	5 964	103,7	104,3
Összes vállalkozás	614 834	637 429	674 867	693 662	105,9	102,8

* Az A–S nemzetgazdasági ágakba tartozó vállalkozások a K Pénzügyi és O Közigazgatás gazdasági ág nélkül.

^{a)} Előzetes adatok.

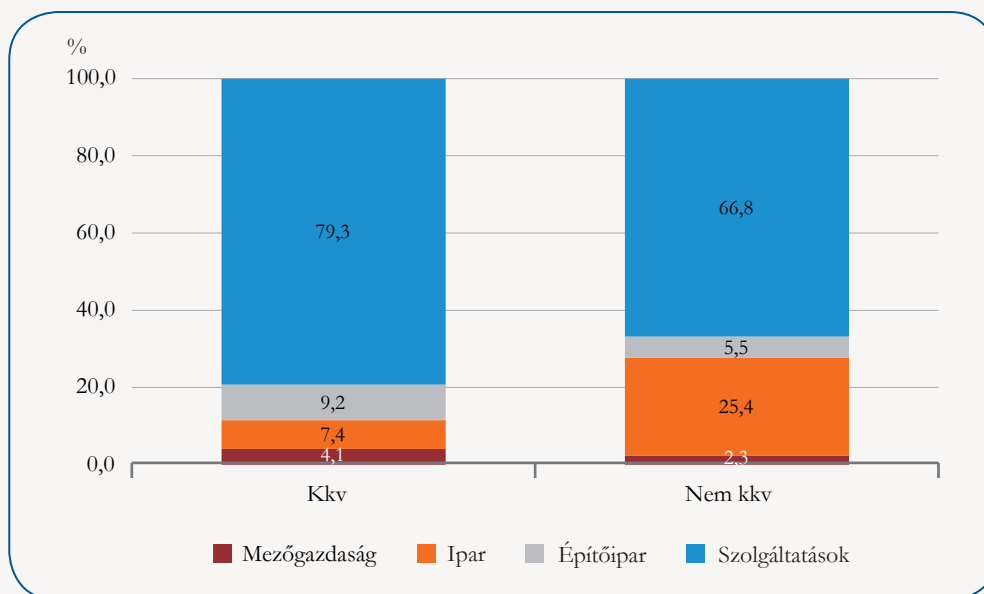
A kkv-k számának mérsékelt növekedése és a lakosságszám csökkenése miatt a kkv-k ezer lakosra jutó száma 2013 és 2016 között minden évben nőtt (a jelzett időszakban 62-ről 70-re).

A kkv-körbe tartozó, valamint a kkv-körön kívül eső vállalkozások ágazati szerkezete számottevően különbözik. Míg utóbbiak viszonylag jelentős része, 2016-ban egynegyede ipari tevékenységet végzett (B–E), addig a kis- és középvállalkozásoknál ez az arány mindössze 7,4% volt. A kkv-k döntő

hányada (közel 80%-a) valamely szolgáltató (G–S), ezen belül is 19%-a a kereskedelem, gépjárműjavítás (G), 18%-a a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágba (M) tartozott. A kkv-körbe nem tartozóknál a szolgáltató ágakban tevékenykedők részaránya 12,5 százalékponttal kevesebb volt, mint a kkv-knál.

1. ábra

**A működő vállalkozások számának megoszlása
összevont gazdasági ágak szerint, 2016***

* Előzetes adatok.

A kkv-körön belül a vállalkozások méretkategóriájának emelkedésével a mezőgazdaság, az ipar és az építőipar együttes súlya arányosan nő. Míg a mikrovállalkozásoknak csak közel 20, addig a kisvállalkozásoknak már 34,5, a középvállalkozásoknak pedig már több mint 40%-a tartozott ide.

A működő vállalkozások száma alapján minden nemzetgazdasági ágban a mikrovállalkozások dominanciája érvényesül, de az egyes gazdasági területek között lényegesek a különbségek: míg 2016-ban az oktatási tevékenységet folytatók (P) és az egyéb szolgáltatást nyújtók (S) 99%-a mikrovállalkozás, addig ugyanez az arány a magasabb tőke- és humán erőforrás-igénnyel rendelkező iparban 83%-ot tett ki.

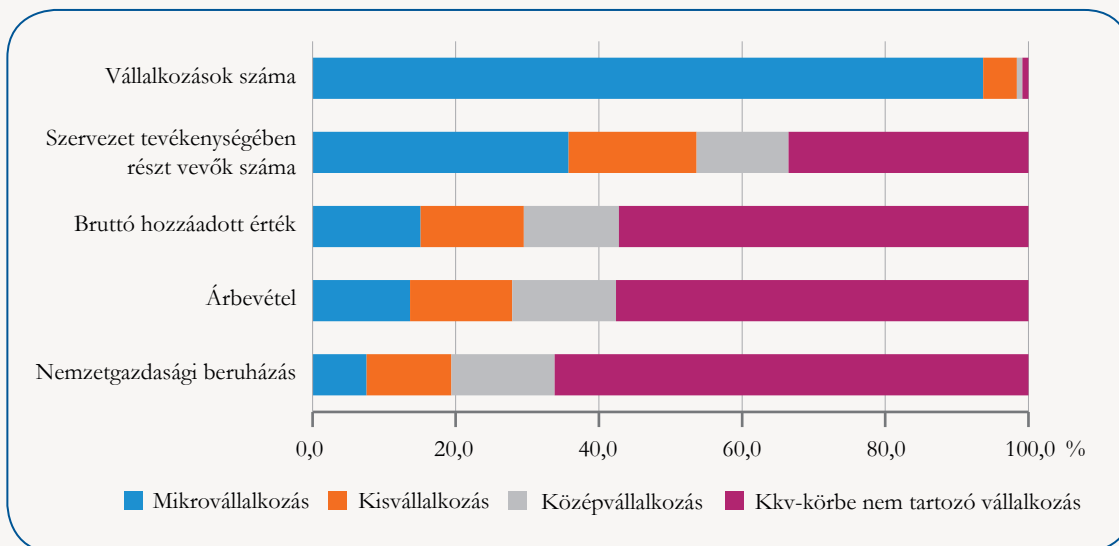
A kkv-szektor szerepe a gazdasági teljesítményben

A kis- és középvállalkozások **gazdasági súlya** szintén jelentős a magyar gazdaságban, bár lényegesen kisebb a számuk alapján képviseltnél. Különösen munkaerőpiaci szerepvállalásuk figyelemre méltó.

Miközben a kis- és középvállalkozások a vállalkezési szférában foglalkoztatottak kétharmadának biztosítottak munkalehetőséget, a hozzáadott érték 43, a nettó árbevétel 42, a nemzetgazdasági beruházások 34%-ával járultak hozzá a működő vállalkozások összteljesítményéhez 2016-ban.

2. ábra

A működő vállalkozások néhány mutatójának megoszlása
vállalkozáskategóriák szerint, 2016*

* Előzetes adatok.

A kkv-szektor nemzetgazdasági beruházásokban képviselt – az árbevételhez vagy a hozzáadott értékhez viszonyított – viszonylag alacsony részesedése visszavezethető az alacsony beruházási hajlandóságra, vagyis hogy a megtermelt értéknek a nagyvállalatokhoz képest kisebb arányát forgatják vissza tőkeakkumuláció formájában a gazdasági tevékenységükbe. Emellett a kkv-körbe tartozó vállalkozásokra más tevékenységi struktúra jellemző: kisebb a nagy tőkeigényű ártermelő ágak súlya és magasabb a bizonyos területeken alacsony beruházásigényű szolgáltatásoké.

2. tábla

A működő vállalkozások néhány jellemzője vállalkozáskategóriák szerint, 2016*

Vállalkozás- kategória	Vállalkozások száma	Nettó árbevétel	Bruttó hozzáadott érték	Nemzet- gazdasági beruházás	Foglalkoz- tatottak száma, fő
		millió forint			
Mikrovállalkozás	649 733	12 229 350	2 844 879	304 637	1 070 153
Kisvállalkozás	32 742	12 833 719	2 713 290	478 709	535 006
Középvállalkozás	5 223	13 006 864	2 507 850	583 825	384 127
Összes kkv	687 698	38 069 933	8 066 018	1 367 171	1 989 286
Kkv-körbe nem tartozó vállalkozás	5 964	51 778 122	10 778 406	2 675 007	1 002 566
Összes vállalkozás	693 662	89 848 055	18 844 425	4 042 178	2 991 852

* Előzetes adatok. Az A–S nemzetgazdasági ágakba tartozó vállalkozások a K Pénzügyi és O Közigazgatás gazdasági ág nélkül.

A jelentős szerkezetbeli különbségnek, tehát az iparba tartozó szervezetek alacsony kkv-szektorbeli arányának több oka van: több területen nagy a tőke- és humán erőforrás-igény, amikkel kevésbé vannak ellátva a kkv-k; nélkülözhetetlen a jelentős erőforrás-befektetés a nagyberuházások, technikai újítások megvalósítására; valamint szintén nem elhanyagolható, hogy a kkv-k számára lényegesen korlátozottabb lehetőségeket kínál mind az értékesítési, mind a beszerzési piac (kisebb tételekben vásárolnak, így a beszállítóktól kedvezményt se kapnak). Emellett a tőkepiaccal való kapcsolatukat tekintve is hátrányosabb helyzetben vannak a nagyvállalatokhoz képest, elsősorban azért, mert nem rendelkeznek olyan kapcsolati hálóval, mint a kkv-körbe nem tartozó vállalkozások.

Mindezeket figyelembe véve látható, hogy a kkv-k a kisebb mértékű befektetéseket igénylő szolgáltatási szektorban hatékonyabban tudnak működni.

A kis- és középvállalkozások **árbevétele** 2013-tól 2015-ig – folyó áron számítva – folyamatosan nőtt (34,0 ezer milliárdról 38,4 ezer milliárd forintra), 2016-ban viszont mérséklődött (38,1 ezer milliárd forintra). 2013 és 2016 között a kkv-k részesedése a teljes vállalkozási szektor által realizált árbevételből kismértékben, de szintén csökkent (43,2%-ról 42,4%-ra).

Annak ellenére, hogy a kis- és középvállalkozások között a mikrovállalkozások számának túlsúlya a jellemző (94,4%), árbevételük a kkv-kör által realizált árbevételnek mindössze 32,1%-át tette ki 2016-ban. Ezzel szemben a kkv-k mindössze 0,8%-át képviselő középvállalkozások árbevételének aránya volt a legmagasabb (34,2%) a kkv-kon belül, míg a számuk alapján 4,8%-ot kitevő kisvállalkozások részesedése 33,7%-ot ért el. A kkv-körbe nem tartozó kevesebb, mint 6000 nagyvállalkozás a teljes vállalkozói kör árbevételének csaknem 58%-át realizálta.

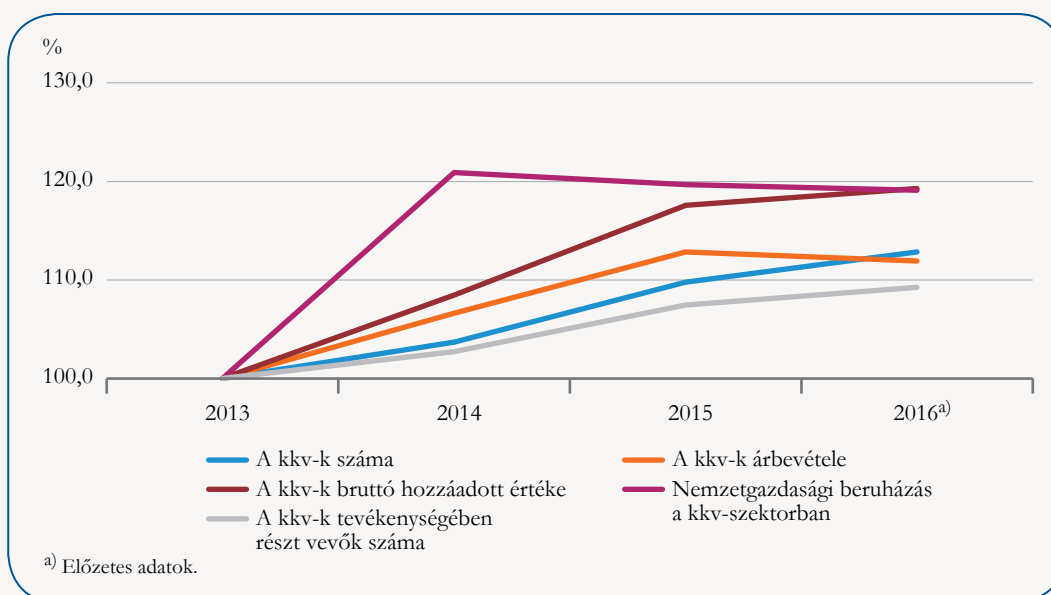
A vállalkozások méretének növekedésével párhuzamosan az árbevétel is emelkedik. 2016-ban egy mikrovállalkozás átlagosan 19 millió, egy kisvállalkozás pedig 392 millió forint nettó árbevételt könyvelhetett el, míg egy középvállalkozásra átlagosan 2,5 milliárd forintnyi árbevétel jutott.

A kis- és középvállalkozások által létrehozott **bruttó hozzáadott érték** 2013 óta folyamatosan (6,8 ezer milliárd forintról 2016-ra 8,1 ezer milliárd forintra) nőtt. 2016-ban a kkv-szektor részesedése a teljes vállalkozói kör bruttó hozzáadott értékéből 42,8%-ot tett ki. A korábbi évekhez hasonlóan a koncentráció jelentős maradt: a vállalati szektor teljesítményének több mint felét a vállalkozások számának 0,9%-át képviselő, nem a kkv-körbe tartozó nagyvállalatok termelték meg.

A kkv-körön belül a mikrovállalkozások részesedése a bruttó hozzáadott értékből 2013 és 2016 között folyamatosan, 33,8-ról 35,3%-ra nőtt. A kisvállalkozások – növekvő tendenciát mutatva – a hozzáadott érték 30,6–33,6%-át adták az egyes években, ezzel szemben a középvállalkozások hozzájárulása a hozzáadott értékhez 2013 és 2016 között folyamatosan csökkent, 2016-ban 31,1%-ot tett ki.

3. ábra

A kkv-k néhány mutatójának indexe (2013=100)

2016-ban egy kkv átlagosan 11,7 millió forinttal járult hozzá a hozzáadott érték előállításához. Ugyanakkor ez az érték (ugyanúgy ahogy az árbevétel is) jelentősen változik a méret növekedésével: egy mikro-vállalkozás átlagos bruttó hozzáadott értéke 2016-ban 4,4 millió, egy kisvállalkozásé már 82,9 millió, egy középvállalkozásé pedig 480,2 millió forint volt.

2016-ban a kkv-k a nemzetgazdaság összes beruházásának mintegy 27, a vállalkozásokénak 34%-át valósították meg. A kkv-k beruházásának viszonylag alacsony aránya visszavezethető arra, hogy a nemzetgazdaság összes beruházásában⁴ jelentős súlyt képviselnek egyrészt a külföldi érdekeltségű vállalkozások, másrészt a költségvetési szervek és az állami tulajdonú gazdasági társaságok, harmadrészt a háztartások lakásberuházásai is.

A kkv-szektor beruházásai 2016-ban mérsékelten – folyó áron 0,5%-kal – csökkentek az egy évvel korábbihoz képest, miközben a nemzetgazdasági beruházási összérték jelentősen visszaesett. A beruházások volumene 2016-ban összességében 14,9%-kal csökkent, elsősorban az európai uniós támogatások átmeneti elapadása miatt. A kedvezőtlen (EU-költségvetési ciklusváltásból eredő) beruházási helyzet ellenére a kkv-szektor 2016. évi beruházásainak egy évvel korábbi szinthez közelítését elősegítette a pénzügyi forrásoldal, az alacsony (hazai és nemzetközi) jegybanki alapkamatokon túlmenően – számos egyéb kamattámogatott konstrukció mellett – a Növekedési Hitelprogram és a Piaci Hitelprogram keretében igényelhető alacsony kamatozású beruházási célú kölcsönök révén.

A beruházások 2016-ban bekövetkezett megtorpanása nem egyenlően érintette a kkv-szektor: a mikrovállalkozások – folyó áron – jelentősen (9,2%-kal) tudták növelni beruházásaikat, miközben a kis- és középvállalkozások körében egyaránt közel 3%-os csökkenés következett be.

Mivel a kkv-körbe nem tartozó vállalkozások beruházásainak mérséklődése nagyobb volt a kis- és középvállalkozásokra jellemzőnél, a kkv-szektor relatív súlya a vállalkozások beruházásain belül némileg (0,3 százalékponttal) nőtt.

Több évre visszamenőleg nem állapíthatók meg egyértelmű trendek a kis- és középvállalkozások beruházásaiban. Az egy kkv-ra jutó átlagos beruházásérték nem változott lényegesen a vizsgált időszakban: 2014-ben 2,2 millió, 2015-ben 2,1 millió, 2016-ban 2 millió forintot tett ki.

A kis- és középvállalkozások az általuk előállított bruttó hozzáadott érték alacsony hányadát fordították инвестиációkra, és ez a hányad 2016-ban csekély mértékben csökkent a 2015. évihez viszonyítva. A vállalkozás tartós működését elősegítő fejlesztések finanszírozására a bruttó hozzáadott érték kevesebb, mint ötödét (17%) költötték. Mindez a kkv-szektor alacsony beruházási hajlandóságára, illetve az amortizáció feletti nettó beruházások csekély volumenére utal, ami összefüggésben lehet azzal, hogy a kkv-szektor döntéshozói a beruházások alacsony megtérülését prognosztizálják a pótlólagos befektetéseikre.

Az egyes kkv-k által megvalósított beruházások nagysága a szervezetméret növekedésével párhuzamosan nő. A mikrovállalkozások 2016-ban átlagosan mintegy 469 ezer forintot fordítottak beruházásokra, a kisvállalkozások már ennél harmincegyszer nagyobb összeget, azaz 14,6 millió forintot. A középvállalkozások körében ismét nagyságrendi ugrás történt: egy szervezetre átlagosan 111,8 millió forint beruházási teljesítmény jutott. A kkv-k beruházásainak 43%-át a középvállalkozások, 35%-át a kisvállalkozások, 22%-át a mikrovállalkozások valósították meg 2016-ban.

A 2016. évi előzetes adatok alapján a kis- és középvállalkozásoknál a szervezet tevékenységében részt vevők (foglalkoztatottak) éves átlagos létszáma összesen 1 millió 989 ezer fő volt. A kkv-körbe nem tartozó vállalkozások 1 millió 3 ezer fő átlagos állományi létszámát is figyelembe véve a kkv-k foglalkoztatási súlya 66,5%.

A foglalkoztatásnál a vállalkozások mérete alapján számbeli dominanciájukból következően a mikrovállalkozások szerepe a lehangsúlyosabb, a kkv-knál foglalkoztatottak 53,8%-ának biztosítottak munkát, miközben a kisvállalkozásoknál 26,9, a közepes vállalkozásoknál 19,3%-uk dolgozott.

⁴ A közgazdasági elemzésekben – a kkv-szektor esetében is – az új tárgyi eszközök létrejöttét jelentő nemzetgazdasági beruházásokat vizsgáljuk, mert ez ragadja meg a valós beruházási folyamatokat. Az Európai Tanács által a vállalkozásszerkezeti statisztikában előírt „bruttó beruházás” fogalom magában foglalja a használt tárgyi eszközök adásvételéből származó beruházásokat is, ami – például egy tárgyi eszköz többszörös értékesítése miatt – torzíthatja az adatokat. A nemzetgazdasági beruházásról részletesen a Módszertani információk (metaadatok) tartalmaznak további információkat a KSH honlapján: http://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=110&p_ot_id=100&p_obj_id=QB

A működő vállalkozások összteljesítménye méretükkel összefüggésben növekszik, így a fajlagos teljesítménymutatók is attól függően változnak. Az egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel, hozzáadott érték a nagyvállalkozások esetében többszöröse a kis- és középvállalkozásokénak. Az egy foglalkoztatottra jutó értékek alapján a különbség kisebb.

3. tábla

A működő vállalkozások néhány fajlagos mutatószáma vállalkozáskategóriák szerint, 2016*

Vállalkozás-kategória	Vállalkozások száma	Egy vállalkozásra jutó			Egy foglalkoztatottra jutó		
		nettó árbevétel	bruttó hozzáadott érték	nemzetgazdasági beruházás	nettó árbevétel	bruttó hozzáadott érték	nemzetgazdasági beruházás
		ezer forint					
Mikrovállalkozás	649 733	18 822	4 379	469	11 428	2 658	285
Kisvállalkozás	32 742	391 965	82 869	14 621	23 988	5 072	895
Középvállalkozás	5 223	2 490 305	480 155	111 780	33 861	6 529	1 520
Összes kkv	687 698	55 359	11 729	1 988	19 137	4 055	687
Kkv-körbe nem tartozó vállalkozás	5 964	8 681 778	1 807 245	448 526	51 646	10 751	2 668
Összes vállalkozás	693 662	129 527	27 167	5 827	30 031	6 299	1 351

* Előzetes adatok. Az A–S nemzetgazdasági ágakba tartozó vállalkozások a K Pénzügyi és O Közigazgatás gazdasági ág nélkül.

Ágazati sajátosságok

2016-ban a hazai kkv-k **árbevételének** közel 70%-át szolgáltatásnyújtással foglalkozó, 26%-át ipari, építőipari tevékenységet folytató, 5,0%-át pedig mezőgazdasági termeléssel foglalkozó vállalkozások realizálták. Különösen jelentős volt a szolgáltató ágak közül a kereskedelem, gépjárműjavítás (G) szerepe, ugyanis a kkv-szektoron belül mind a szervezetek száma, mind a foglalkoztatotti létszám alapján a legmagasabb volt ennek az ágának a súlyaránya, emellett az árbevétel 40, valamint a hozzáadott érték 22%-os részesedése alapján is az első helyen állt a gazdasági ágak rangsorában.

A mikrovállalkozások árbevételének több mint háromnegyedét a főtevékenység alapján a szolgáltató ágakba tartozó vállalkozások érték el, a kkv méretének növekedésével azonban az árbevétel mind nagyobb hányada kötődött az ipari szervezetekhez. A középvállalkozások árbevételének már közel háromtizede ipari tevékenységből keletkezett.

A 2013–2016 közötti időszakot vizsgálva a kereskedelem nemzetgazdasági ágon belül a – hozzáadottérték-teremtés tekintetében legjelentősebb súlyt képviselő – kiskereskedelembe volt a legmagasabb a **termelési érték és a hozzáadott érték** éves átlagos növekedési üteme: folyó áron számítva 7,7, illetve 9,4%. A pozitív irányú növekedés az ágazatban a három legjelentősebb arányt reprezentáló tevékenység (élelmiszer-, építőanyag-, gyógyszer-kiskereskedelem) 2013-tól folyamatosan erősödő teljesítményének köszönhető. Az élelmiszerboltok teljesítménymutatói 2014-ben még csökkenést mutattak az előző évihez képest, 2015-től azonban az élelmiszer áfájának mérséklése miatt is javuló tendencia mutatkozott.

A főtevékenység szerint szolgáltatási szektorba (G–S) tartozó kis- és középvállalkozások összességében a kkv-k **bruttó hozzáadott értékének** 65,7%-át állították elő.

A kkv-szektor legnagyobb mértékű **hozzáadottérték-növekedése** az elmúlt négy év folyamán a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás szektorban következett be, ahol évről évre sikerült átlagosan 13%-kal magasabb hozzáadott értéket realizálni. E növekedés elsősorban a szektor két legfontosabb tevékenységének, a szállodai szolgáltatásnak és az éttermi vendéglátásnak tudható be, ahol a vizsgált időszak folyamán mindvégig nőtt a szektor hozzáadott értéke, illetve a kkv-körön belüli arányuk, köszönhetően részben a kedvezőbb adózású béren kívüli juttatásként választható SZÉP-kártyának.

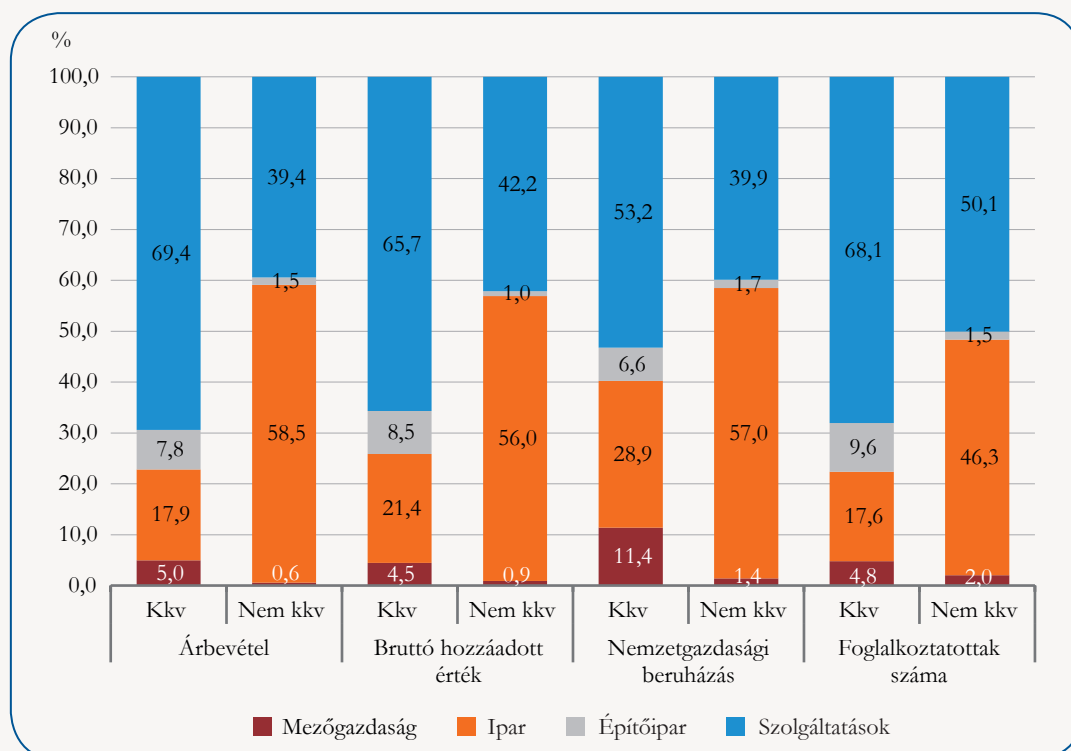
A foglalkoztatás és a bruttó hozzáadott érték alapján a kereskedelem mellett a feldolgozóipar részesedése volt a legjelentősebb, azonban utóbbi súlya még így is lényegesen alacsonyabb volt, mint a kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozások körében. A kkv-k 17%-át képviselő ipari és építőipari szervezetek magasabb termelékenységüknek köszönhetően a bruttó hozzáadott érték háromtizedét állították elő, miközben foglalkoztatási súlyuk 27% volt. 2016-ban az építőipari kis- és középvállalkozások teljesítményindikátorai alapján némi visszaesés tapasztalható az egy évvel korábbihoz képest – az uniós támogatások apadása miatt –, ennek ellenére nőtt az iparág súlya a kkv-szektoron belül, ugyanis a támogatások elmaradása a nem kkv-körbe tartozó nagyvállalatokat jobban érintette, intenzívebben csökkent az árbevételük és a hozzáadott értékük, mint a kkv-körnél.

A mikrovállalkozások bruttó hozzáadott értékének is döntő része (több mint háromnegyede) a szolgáltatási ágakban keletkezett. A vállalkozások méretének növekedésével ugyanakkor a hozzáadott értéknek is mind nagyobb hányada származott termelő tevékenységből, azon belül is döntően ipari, valamint építőipari tevékenységből (B–F): a kisvállalkozásoknál ez az arány 31, a középvállalkozásoknál 41% volt.

A kkv-körben a szervezet **tevékenységében részt vevők** 68%-át szolgáltatási ágakban (G–S) foglalkoztatták. A legdominánsabb terület e tekintetben is a kereskedelem, gépjárműjavítás (G) volt, amelyhez a kkv-k teljes létszámának 22%-a tartozott. Ezt követte a szakmai, tudományos műszaki tevékenység (M), amely a kkv-körben foglalkoztatottak közel 11%-ának biztosított munkalehetőséget.

4. ábra

A működő vállalkozások néhány mutatójának megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2016*

* Előzetes adatok.

Az egyes ágazatokban jelentősen eltért a különböző méretkategóriájú vállalkozások foglalkoztatási súlya. A szolgáltatási főtevékenységű szervezeteknél (G–S) foglalkoztatottak 61%-a mikrovállalkozásnál dolgozott 2016-ban. A szektoron belül az oktatással foglalkozó (P) szervezeteknél volt ez az arány a legmagasabb (89%). Mindeközben az ipari főtevékenységű kkv-k létszáma 25,5, 34,2, 40,3, az építőipar főtevékenységűeké 57,4, 31,6, 11,0%-os arányban oszlott meg a mikro- kis- és középvállalkozások között.

A kis- és középvállalkozások **beruházásokban** játszott szerepét növeli, hogy egyes nemzetgazdasági ágakban meghatározó az aktivitásuk: a mezőgazdaságban, illetve az építőiparban a vállalkozások beruházásainak túlnyomó hányadát a kkv-szektor adja. Ugyanakkor más nemzetgazdasági ágakban (például az iparban vagy a szolgáltatások területén) a kkv-körbe nem tartozó vállalkozások beruházásai jelentősen felülmúlják a kis- és középvállalkozói kör investícióit.

A kkv-szektor beruházásaiban jellemzően a külső beszállító partnerek dominálnak, a saját kivitelezésben végrehajtott fejlesztések súlya jellemzően kicsi. 2016-ban a kkv-k saját kivitelezésében megvalósított beruházások – nemzetgazdasági ágtól függetlenül – elsősorban a gépek, berendezések korszerűsítésére irányultak, ellentétben a korábbi években népszerű informatikai fejlesztésekre irányuló befektetésekkal. Az iparban a fémszerkezet-, épületelem-gyártás, valamint az orvosieszköz-gyártás tevékenységek esetében volt a legmagasabb a fejlesztésre fordított összeg a saját kivitelezésű beruházásokat tekintve.

A kkv-k hozzájárulása az egyes nemzetgazdasági ágak foglalkoztatásához és teljesítményéhez a mezőgazdaságban, az építőiparban és a szolgáltató ágak többségében magasabb volt, mint a nemzetgazdasági átlag. Az ipar és azon belül különösen a nagy súlyú feldolgozóipar összteljesítményéhez viszont alacsony a kkv-k hozzájárulása, a nagyobb hányad a kevés szervezetszámú nagyvállalkozásoknál koncentrálódik.

4. tábla

Kis- és középvállalkozások részesedése a teljes vállalkozói körön belül a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2016*

(%)

Nemzetgazdasági ág vagy csoport	Kkv-k száma	Árbevétel	Bruttó hozzáadott érték	Nemzetgazdasági beruházás	Foglalkoztatottak száma
Mezőgazdaság	99,5	85,9	78,7	80,1	82,4
Ipar	97,1	18,3	22,2	20,6	43,0
Építőipar	99,5	79,6	86,9	66,9	92,5
Szolgáltatások	99,3	56,4	53,8	40,5	72,9
Összesen	99,1	42,4	42,8	33,8	66,5

* Előzetes adatok.

A kkv-szektor finanszírozása

A kkv-szektor tevékenységének finanszírozásához számos pénzügyi forrás áll rendelkezésre: tulajdonosi hitelek, saját pénzügyi eszközök, állami támogatások, belföldi és külföldi hitelintézetektől származó források. Összességében megállapítható, hogy 2016-ban a finanszírozási formák egy részénél a korábbi éveknél kedvezőbb feltételek segítettek a kkv-k működését és fejlesztéseit.

A kkv-kat segítő intézkedések célja, hogy javuljon a versenyképességük, és egyre több váljon közülük nemzetközi szinten is jól teljesítő vállalkozássá. A támogatási források közül említésre méltó a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) kkv-k versenyképességét segítő vissza nem térítendő támogatása, illetve kedvezményes kölcsöne. Emellett a társasági adó és a vállalkozói személyi jövedelemadó csökkentése, illetve a kisvállalati adó (kiva) adómértékének mérséklése szintén kedvezően hat a kkv-szektorra. A legkisebb vállalkozókat a kata segíti, amely esetében nő az a bevételi határ, ami mellett még ez az adózási forma választható. További segítséget jelent, hogy az általános forgalmi adónál az alanyi mentesség bevételi határa szintén emelkedik.

A kkv-szektor helyzetéből eredően a legjelentősebb forrásnak a belföldi bankrendszeren keresztül felvett hitelek számítanak. A kis- és középvállalkozások belföldi hitelezésében 2016-ban folytatódott a korábbi években megkezdődött bővülés: éves összevetésben 12 százalékkal nőtt a kkv-szektor hitelállománya 2015-höz képest. A kkv-hitelezés élénküléséhez számottevő mértékben járult hozzá az MNB által finanszírozott Piaci Hitelprogram is: a bankok 195 milliárd forint értékű hitelezési vállalatot tettek a kis- és középvállalatok számára nyújtott nettó hitelállomány növelésére. Ezt a vállalatukat szektorszinten túlteljesítették.

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) 2016 januárjában elindította a Növekedéstámogató Programot (NTP), ami a bankok piaci hitelezéshez való visszatérését segíti elő a Növekedési Hitelprogram (NHP) fokozatos kivezetésével, valamint a Piaci Hitelprogram (PHP) meghirdetésével. A PHP keretében az MNB a kereskedelmi bankokkal kötött kamatcsereügylet segítségével a hosszú futamidejű, piaci alapú hitelezésre irányuló ösztönzési rendszert alakított ki. Az ügylet (HIRS) igénybevételének feltételével a bankok implicit módon az allokált ügyletmérettel arányosan, összesen 195 milliárd forint értékben tettek vállalatot kkv-hitelezésük növelésére.

A magyarországi bankok MNB által lefolytatott hitelezési felmérésre adott válaszai alapján a vállalatok hitelhez jutásának feltételei összességében nem változtak jelentős mértékben 2016-ban. Ugyanakkor a kis- és mikrovállalkozások hitelkínálati korlátain a bankok egynegyede enyhített. Mindezt a bankok a versenyhelyzet fokozódásával, valamint a likviditási helyzet és a gazdasági kilátások javulásával magyarázták. A bankok a hitelkereslet élénkülését érzékelték, és a vállalati forintbitelek új szerződéskötéseinek átlagos finanszírozási költségeit csökkentették 2016-ban.⁵

Emellett a hazai és uniós finanszírozású, pályázatok útján elérhető programok jelentősége is vitathatatlan a kkv-k körében, hiszen számos területen pályázati forrásból tudták 2016-ban a kkv-k a tevékenységüket fejleszteni. A kkv számára kiírt pályázatok közül kiemelkednek a 2014–2020-as európai uniós költségvetési ciklus keretében finanszírozott projektek. A kis- és középvállalkozások számára a 2015. évi közel 300 milliárd forinthez képest 2016-ban több mint 800 milliárd forint vissza nem térítendő támogatás vált elérhetővé Magyarországon.⁶ A fejlesztési keretek közel 40%-át különböző innovációs pályázatokra írták ki. Az innováció mellett a kapacitásbővítést célzó pályázatokra fordították a legnagyobb összeget, ugyanis a rendelkezésre álló keret több mint negyede ilyen jellegű fejlesztéseket támogatott. Összességében 2016 kedvező év volt a beruházást tervező kis- és középvállalkozások számára, amit az év folyamán a tárgyi eszköz beruházásokban érintett projektek kifizetései is igazolna.⁷

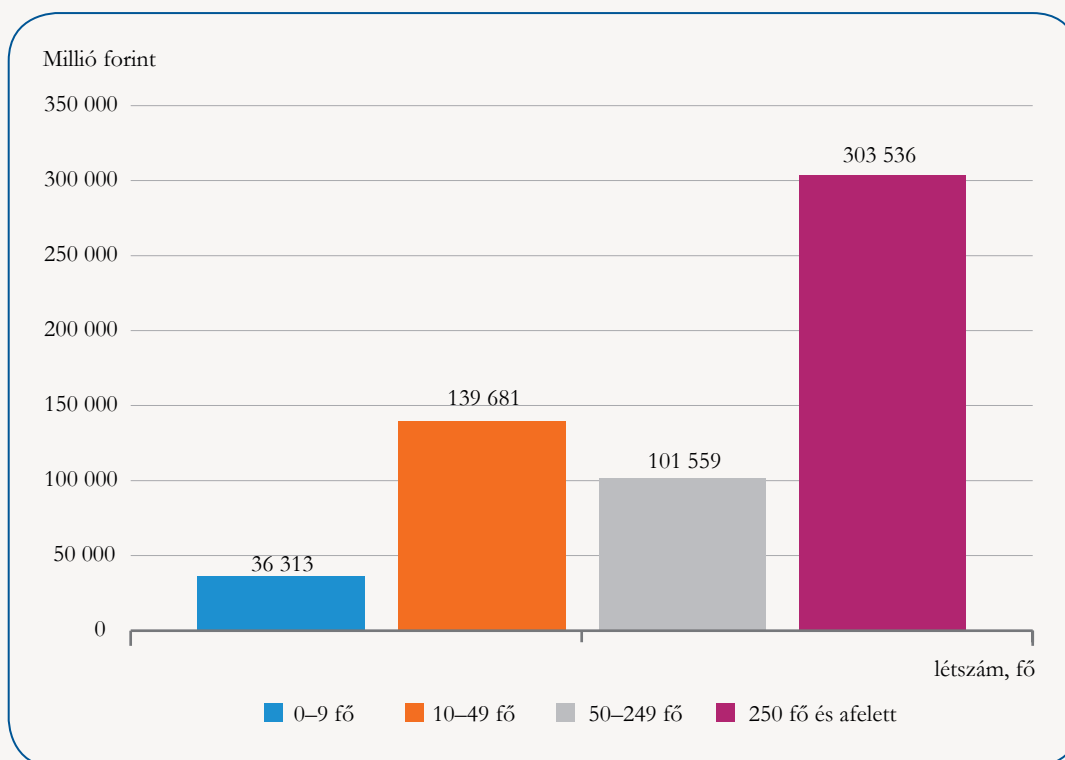
⁵ Forrás: Hitelezési folyamatok, 2017. márciusi MNB-kiadvány <http://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2017-marcius>

⁶ Forrás: Miniszterelnökség FAIR-adatbázis és <https://www.palyazat.gov.hu/>

⁷ Megjegyzés: létszám-kategória szerinti bontásban, a kifizetések eltérnek a beruházások tényleges megvalósulásának időpontjától.

5. ábra

Az EU 2014–2020-as költségvetési ciklusának tárgyieszköz-pályázatokra vonatkozó kifizetései a vállalkozásoknak létszám-kategóriák szerint, 2016

Nemzetközi összehasonlítás

Jelenleg a kkv-k statisztikai lehatárolása a nemzetközi gyakorlatban kizárólag létszám-kategória szerint történik (a megfelelően összehasonlítható nemzeti adatok hiánya miatt), az Eurostat az adatok nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében a 10 fő alatti szervezeteket mikrovállalkozásnak, a 10–49 főt foglalkoztatókat kisvállalkozásnak, az 50–249 fővel működő szervezeteket középvállalkozásnak tekinti.⁸ Hivatalunk honlapján szintén elérhetőek a vállalkozások éves teljesítménymutatói létszám-kategóriák szerinti bontásban.

Az e témakörben a 2015. évre adattal rendelkező 23 uniós tagország közül az egy kkv-ra (kevesebb, mint 250 főt foglalkoztató vállalkozásra) jutó átlagos árbevétel és hozzáadott érték Luxemburgban volt a legkiemelkedőbb, amely egyébként a területe és az ilyen méretű vállalkozások száma alapján (Málta után) a 2. legkisebb volt.

Magyarország mind az egy kkv-ra jutó árbevétel, mind a hozzáadott érték fajlagos mutatóját tekintve (az 5., illetve a 4. legalacsonyabb értékkel) az alsó harmadban helyezkedett el. A visegrádi országok közül hazánk a fajlagos mutatók tekintetében második helyen áll, Lengyelországtól elmaradva, viszont Csehországot és Szlovákiát megelőzve.

A volt szocialista országok közül Észtország fajlagos teljesítménye volt a legjobb, mindkét jelzett mutató alapján a mezőny első felében található.

⁸ Az Eurostat adatbázisa: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sbs_sc_sca_r2&lang=en Az adatbázisban 2015. évre a 28-ból 23 uniós tagország adata volt elérhető a kiadvány készítésének időszakában (uniós átlagértékek nélkül), így csupán egyes országok adatainak összehasonlítására van lehetőség.

Az egy kkv-ra jutó foglalkoztatottak száma tekintetében – Németország (7,42 fő) és az Egyesült Királyság (7,48 fő) kivételével – jóval kisebb a különbség az egyes országok között, a 2,43 fős (Csehország) és 5,59 fős (Románia) átlaga jelentette a két szélsőértéket. E mutatószám alapján a volt szocialista és a „nyugati” országok csoportja nem vált olyan élesen szét, mint az egy kkv-ra vetített árbevétel és hozzáadott érték adatok esetében.

A bruttó beruházás⁹ mutatója alapján a magyar vállalkozások (mérettől független) beruházási aktivitása a kelet-közép-európai térség (volt szocialista országok) átlagának megfelelő értéket jelez.¹⁰

5. tábla

Egyes Európai Unió tagállamok kkv-szektorának főbb mutatói, 2015*

Ország	Egy kkv-ra jutó		
	nettó árbevétel	bruttó hozzáadott érték	foglalkoztatottak száma, fő
	ezer euró		
Belgium	1 068,6	207,7	3,19
Bulgária	260,5	45,6	4,39
Ciprus	423,1	115,1	3,75
Csehország	252,9	50,0	2,43
Dánia	1 352,8	394,2	5,10
Egyesült Királyság	1 056,9	367,7	7,48
Észtország	579,6	118,1	4,77
Finnország	898,7	238,5	4,18
Franciaország	689,7	173,9	3,09
Hollandia	800,7	188,1	3,29
Horvátország	323,2	84,8	4,70
Lengyelország	322,1	60,0	3,68
Lettország	364,8	67,7	4,60
Litvánia	272,5	57,6	3,81
Luxemburg	3 332,1	465,8	5,50
Magyarország	295,9	55,1	3,38
Málta	610,5	155,6	4,11
Németország	1 201,3	354,5	7,42
Olaszország	540,1	122,7	3,04
Románia	340,8	62,4	5,59
Spanyolország	452,2	115,4	3,28
Szlovákia	238,6	42,0	2,51
Szlovénia	424,9	92,5	3,24

* A nemzetközi összehasonlításra létszám-kategóriák szerinti adatok alapján van lehetőség. Az adatok a 250 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató vállalkozásokra vonatkoznak. Ausztria, Görögország, Írország, Portugália és Svédország esetében e vállalkozói körre nem számíthatóak az adatok. A 251/2009/EK (SBS) reguláció szerinti adatszolgáltatás alapján: B–N nemzetgazdasági ágak, illetve S95-ös ág, a K pénzügyi kivételével.

⁹ A vállalkozások beruházásainak nemzetközi összehasonlítására elérhető mutató a bruttó beruházás, amely az új tárgyi eszköz létrejötte mellett – többek között – tartalmazza a használt tárgyi eszköz adásvételét, a pénzügyi lízinget és az apportot is. A mutató tartalma alapján jelentős eltérések lehetnek országoként a mutató értékeiben aszerint, hogy mennyire jellemző az adott gazdaságra a tárgyi eszközök másodpiaci forgalma (pl. ingatlanértékesítések vállalkozások között).

¹⁰ A beruházásokra nem állnak rendelkezésre az Eurostat honlapján létszám-kategóriánkénti adatok.

Adatok elérhetősége, metainformációk, megjegyzések

A kis- és középvállalkozásokkal kapcsolatos adatok honlapunkon a Tájékoztatási adatbázisban érhetők el az alábbi linkeken:

Tájékoztatási adatbázis – Vállalkozások éves teljesítménymutatói

Kis- és középvállalkozások statisztikája 2013-tól régiós, TEÁOR 1 jegyen és kkv-kategóriás bontásban a kkv-körbe nem tartozó vállalkozásokkal együtt

Kis- és középvállalkozások statisztikája 2013-tól régiós és gazdálkodási forma szerinti bontásban

Kis- és középvállalkozások statisztikája 2013-tól TEÁOR 3 számjegyen és kkv-kategóriás bontásban a kkv-körbe nem tartozó vállalkozásokkal együtt

A vállalkozások bruttó hozzáadott érték-, árbevétel-, beruházás- és foglalkoztatottsági adatainak meghatározása a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere 2008 (TEÁOR '08), valamint az Európai Tanácsnak a vállalkozásszerkezeti statisztikára (SBS) vonatkozó rendeletei alapján történik (létszám-kategória, árbevétel, tevékenység szerinti bontásban). A beruházások esetében a SBS reguláció által előírt „bruttó beruházás”-részalmazát képező nemzetgazdasági beruházásokat használjuk az elemzésekben. A TEÁOR '08 az Európai Unió NACE Rev. 2. tevékenységi osztályozásával van összhangban.

A vállalkozások bruttóhozzáadottérték-, árbevétel-, beruházás- és foglalkoztatottadatai a fentiek alapján a pénzügyi, biztosítási tevékenység (K) ágazatok nélkül számított adatok. Az adatok forrása a legalább 20 főt foglalkoztató szervezetek esetében az éves gazdaságstatisztikai jelentések. A 19 fős és az alatti vállalkozások esetében az adatforrás szintén az éves gazdaságstatisztikai jelentések, azonban a megfigyelés ebben a körben kizárólag a kiválasztott vállalkozásokra terjed ki, az adatok teljeskörűsítése adóadatok segítségével történik.

A kiadványban használt foglalkoztatottak száma a szervezet tevékenységében részt vevők fogalmának felel meg. A szervezet tevékenységében részt vevőnek tekintendő az alkalmazásban állók (azok a munkavállalók, akik a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban állnak, és munkaszerződésük, munkavégzésre irányuló megállapodásuk alapján, havi átlagban legalább 60 munkaórán, folyamatos foglalkoztatás mellett – legalább hat egymást követő munkanapig – munkadíj ellenében munkavégzésre kötelezhetőek), a havi átlagban 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottak, valamint az egyéb foglalkoztatottak. Idetartoznak az adott gazdasági szervezet (beleértve az egyéni vállalkozást) tevékenységében aktívan részt vevő személyek, akik részére munkájuk ellenértékeként munkadíj kifizetésre egyáltalán nem kerül sor, illetve a minimálbér munkaidő-arányos hányadánál alacsonyabb összegű díjazás valósul meg. (Egyéni vállalkozás esetén a vállalkozás tulajdonosa, az egyéni vállalkozó; az egyéni és társas vállalkozások, szövetkezetek tevékenységében részt vevő nem fizetett segítő családtagok; a menedzsment azon tagja, akinek munkajövedelme vállalkozásnál szerzett teljes jövedelmének 50%-ánál kevesebb és jövedelmének magasabb hányada profitból származik; valamint a társas vállalkozás nem fizetett dolgozó tagja.)

A százalék- és viszonszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítottuk. Az adatok és a megoszlási viszonszámok kerekítése egyedileg történt, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

A népességre vetített mutatókat év közepi lakónépességi adatok alapján számítottuk.

További módszertani információk a www.ksh.hu oldalon elérhető Módszertani információk (meta-adatok) menüpontban olvashatók.

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatba!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789